

การบริหารการเงินของวัดในประเทศไทย : ความสอดคล้องตามหลักธรรมาภิบาล
ทิศทางการบริหารเงินวัด ทรัพย์สินพระศาสนาในช่วงกระแสเปลี่ยนผ่าน
Buddhist Thai Temples' Financial Management: The Congruence of Good
Governance Principles [Monetary Management Directions Religious property
during the transition]

พระสุธีวีรบัณฑิต (ไชว์ ทสฺสนีโย),ดร. I Phra Sutheevirabundith Ph.D¹

พระมหาสุนันท์ สุนนฺโท,ดร. I Phramaha Sunun Sunundho Ph.D¹

พระมหาภุชญา กิตติโสภโณ,ดร. I Phramaha Krisada Kittisophano Ph.D¹

ผศ.ดร.รัฐพล เย็นใจมา I Ratthapol Yenjaima Ph.D¹

ดร.พงษ์พัฒน์ จิตตานุรักษ์ I Phongphat Jittanurak Ph.D¹

ดร.ประเสริฐ ธิลาวัณ I Prasert Thilova Ph.D¹

การบริหารการเงินของวัดในประเทศไทย:
ความสอดคล้องตามหลักธรรมาภิบาล*

ณดา จันทร์สม**

บทคัดย่อ

วัดเป็นนิติบุคคลประเภทองค์กรไม่แสวงหากำไร มีบทบาทสำคัญกับสังคมไทยมานาน การศึกษานี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษารูปแบบ วิธีการและวิเคราะห์จุดอ่อนและจุดแข็ง ปัญหาและอุปสรรคของรูปแบบการบริหารการเงินของวัดไทยที่เป็นอยู่ การวางกรอบการบริหารการเงินให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการดำเนินการวัด จะช่วยให้การกำกับดูแลวัดมีกรอบแนวทางที่ชัดเจนและใช้หลักธรรมาภิบาลในการบริหารจัดการ เพื่อสร้างความเชื่อมั่นของวัดจากสาธารณชนนำไปสู่ความยั่งยืนในการพัฒนาของวัดและพุทธศาสนาในระยะยาวได้

ผลจากการศึกษา พบว่า กฎหมายและระเบียบข้อบังคับที่มีอยู่เพื่อการบริหารวัดไม่เพียงพอที่จะทำให้วัดมีแนวปฏิบัติในการบริหารที่สอดคล้องกับหลักธรรมาภิบาล เห็นได้จากโดยส่วนมากยังไม่มีโครงสร้างในการบริหารการเงินของวัดที่เป็นระบบ การจัดทํารายงานทางการเงินของวัดไม่เป็นไปตามหลักมาตรฐานบัญชีที่รับรองกันโดยทั่วไป รวมถึงยังไม่มีมีการตรวจสอบจากผู้สอบบัญชีรับอนุญาต การเผยแพร่ข้อมูลทางการเงินของวัดให้สาธารณะรับทราบยังอยู่ในวงจำกัด หน่วยงานของรัฐที่มีหน้าที่ในการกำกับดูแลการบริหารการเงินของวัดยังขาดการรวบรวมข้อมูลอย่างเป็นระบบ โดยเฉพาะสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ

ประเด็นเงินวัดเงินพระศาสนา “เงินทองวัด ไล่จับพระสีก ทางโลกล้ำเส้นทางธรรม” (ไทยรัฐ : 15 มิถุนายน 2561) กลายเป็นกรณีพิพาทระหว่างรัฐกับศาสนา กลายเป็นประเด็นถกเถียงและยังหาบทสรุปร่วมกันไม่ได้ จนเป็นปัญหาไปทั่วประเทศต่อการบริหารเงินวัด เงินพระศาสนา รวมทั้งการบริหารที่ไม่โปร่งใส คำถามทวนสอบจึงเกิดขึ้น “เจาะเงินฝากวัด 3 แสนล้าน 'เจ้าอาวาสคุม-ทำบัญชีไม่เป็นระบบ-ขาดธรรมาภิบาล'” (กฤษฎา ศุภวรรณะกุล TCJ 13 ส.ค. 2557) ถึงความโปร่งใส ธรรมาภิบาล และการเงินที่ตรวจสอบไม่ได้ ดังนั้นในการเขียนในบทความนี้จะได้นำงานของ ผศ.ดร.ณดา จันทรสม ที่ทำวิจัยเรื่อง “การบริหารการเงินของวัดในประเทศไทย : ความสอดคล้องตามหลักธรรมาภิบาล” (2557/2014) พร้อมนำผลการวิจัยมาตีพิมพ์เผยแพร่ในวงกว้าง เพื่อให้สอดคล้องกับประเด็นเงินวัดที่ถูกนำมาเป็นประเด็นในช่วงเวลานี้ (พ.ค.-มิ.ย.2561) โดยงานวิจัยนี้ได้แสวงหาองค์ความรู้และข้อมูลเกี่ยวกับแนวทางการบริหารเงินวัด แนวปฏิบัติต่อการบริหารจัดการการเงินของวัด ของพระศาสนา ให้ออกมาเป็นมาตรการและทางออกที่เหมาะสม ดังปรากฏในงานวิจัย เพื่อแก้ไขปัญหาทรัพย์สินของวัดและพระศาสนาให้เป็นไปในทิศทางที่พึงประสงค์ให้เกิดการขับเคลื่อนในภาพรวมต่อการบริหารสินทรัพย์ของวัดและของพระพุทธศาสนาในอนาคตให้เป็นสินทรัพย์ที่เป็นไปเพื่อประโยชน์ส่วนรวมและพระพุทธศาสนาได้อย่างแท้จริง

ภาพที่ 1 ผลการวิจัยของ ผศ.ดร.ณดา จันทรสม ภายใต้งานวิจัยรายได้และการบริหารเงินของวัดในพระพุทธศาสนาของประเทศไทย (ภาพ : ออนไลน์)

แนวทางการบริหารการเงินของวัดในประเทศไทย

จากงานวิจัยของ ผศ.ดร.ณดา จันทรสม ให้ข้อมูลว่า “ประเทศไทยมีวัดจำนวนทั้งสิ้น 37,075 วัด โดยได้ทำการสำรวจวัดจำนวน 490 แห่งใน 15 จังหวัด พบว่าวัดโดยเฉลี่ยมีรายได้ปีละ 3.2 ล้านบาท โดยมาจากเงินบริจาคเพื่อวัตถุประสงค์เฉพาะด้าน เช่น งานซ่อมแซม เฉลี่ยประมาณ 2 ล้านบาท รองลงมาคือ รายรับจากการสร้างพระเครื่องบูชาเฉลี่ยประมาณ 1.4 ล้านบาท และเงินบริจาคในโอกาสพิเศษเฉลี่ยประมาณ 1 ล้านบาท ขณะที่รายจ่ายประมาณ 2.8

ล้าน โดยมากเป็นค่าก่อสร้างและซ่อมแซม รองลงมาเป็นค่าบำรุงรักษาสถานที่และอุปกรณ์เฉลี่ยประมาณ 4.5 แสนบาท เมื่อคุณกัปรายได้ของวัดกับจำนวนวัดที่มีอยู่ในประเทศไทยก็คาดกันว่าแต่ละปีจะมีเงินหมุนเวียนในวัดประมาณ 1-1.2 แสนล้านบาท" (Nada Chunsom, 2014 : 108-141)

ในส่วนแนวทางการบริหารเงินตามหลักธรรมาภิบาล ผู้วิจัยคือ ผศ.ดร.ณดา จันทรสม ให้ข้อมูลว่า การทุจริตและปัญหาการบริหารจัดการเงิน สะท้อนให้เห็นถึงปัญหาเชิงกฎหมายที่ไม่รัดกุมและมอบอำนาจให้กับเจ้าอาวาสมากเกินไป ไม่มีกลไกการตรวจสอบและถ่วงดุลอำนาจเจ้าอาวาส ซึ่งทำหน้าที่ทุกอย่าง แม้กระทั่งการแต่งตั้งให้บุคคลอื่นมาทำหน้าที่ ที่ไม่ใช่กิจของสงฆ์ เช่น ไวยาวัจกรหรือคณะบุคคลที่เข้ามามีบทบาทในการสนับสนุนเจ้าอาวาสโดยไม่มีการตรวจสอบถ่วงดุลย์ ส่วนตำแหน่งไวยาวัจกร ไม่ได้มีการกำหนดคุณสมบัติในการบริหาร เป็นเพียงข้อกำหนดในลักษณะกว้าง ๆ ทั้งที่วัดเป็นนิติบุคคล ตามกฎหมายต้องมีการบริหารจัดการที่เป็นระบบและสอดคล้องกับหลักธรรมาภิบาล นอกจากนี้ผู้วิจัยยังได้เสนอแนวทางแก้คือ ทำให้กฎหมายรัดกุมมากขึ้น เพิ่มอำนาจและบทบาทในการตรวจสอบถ่วงดุลเจ้าอาวาส ข้อกำหนดตาม พ.ร.บ. คณะสงฆ์ ปัจจุบันที่กำหนดให้ทุกวัดส่งบัญชีทรัพย์สินมาให้สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ (พ.ศ.) นั้นยังไม่เพียงพอ ต้องมีระบบตรวจสอบและเปิดเผยรายงานทรัพย์สินดังกล่าวด้วย (Nada Chunsom, 2014 : 108-141) ข้อมูลที่น่าเสนอจึงเป็นการสะท้อนหลักฐาน ข้อมูลผ่านงานวิจัย ซึ่งผู้วิจัยได้เสนอแนวทางโดยรวมไว้คือ

ก.ธรรมาภิบาลในการบริหารงาน การทุจริตและปัญหาการบริหารจัดการเงิน สะท้อนให้เห็นถึงปัญหาเชิงกฎหมายที่ไม่รัดกุมและมอบอำนาจให้กับเจ้าอาวาสมากเกินไป ไม่มีกลไกการตรวจสอบและถ่วงดุลอำนาจเจ้าอาวาส ไวยาวัจกรหรือคณะบุคคล ไม่ได้มีการกำหนดคุณสมบัติในการบริหารจัดการ เป็นเพียงข้อกำหนดในลักษณะกว้าง ๆ ทั้งที่เป็นวัดเป็นนิติบุคคล ตามกฎหมายต้องมีการบริหารจัดการที่เป็นระบบและสอดคล้องกับหลักธรรมาภิบาล ทางแก้คือ ทำให้กฎหมายมีความชัดเจนรัดกุมมากขึ้น เพิ่มอำนาจและบทบาทในการตรวจสอบถ่วงดุลเจ้าอาวาส ข้อกำหนดตาม พ.ร.บ. คณะสงฆ์ ที่กำหนดให้ทุกวัดส่งบัญชีทรัพย์สินมาให้ สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ (พ.ศ.) นั้นยังไม่เพียงพอ ต้องมีระบบตรวจสอบเปิดเผยรายงานทรัพย์สินดังกล่าวด้วย มีข้อมูลว่าในปี 2559 วัดส่งรายงานบัญชีทรัพย์สินมาถึง 90 เปอร์เซ็นต์ แต่หลักฐานที่พบเป็นเพียงการส่งแจ้งเพื่อทราบ ไม่ได้มีการนำเสนอเผยแพร่เพื่อให้เกิดความโปร่งใสตรวจสอบได้แต่อย่างใด ในหลักธรรมาภิบาลไม่เปิดเผยเท่ากับปิดช่องที่จะทำให้คนเห็นและทราบว่า มีเงินมากน้อยแค่ไหนในระบบ นอกจากนี้ ผศ.ดร.ณดา จันทรสม ยังได้เสนอว่าวิวัฒนาการของ พ.ร.บ. คณะสงฆ์ ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันให้อำนาจกับคณะสงฆ์ปกครองกันเอง เพราะฉะนั้นการปรับแก้ต้องเกิดการผลักดันของคณะสงฆ์เป็นหลัก “การปฏิรูปกิจการสงฆ์ผลักดันจากฝั่งฆราวาสอย่างเดียวไม่ได้ ทั้งสองฝั่งต้องเห็นชอบร่วมกัน คณะสงฆ์ต้องมีบทบาทในการปรับแก้มากกว่าฝั่งฆราวาสไปผลักดัน” (Nada Chunsom, 2014 : 108-141)

ภาพที่ 2 ธนาคารพระพุทธศาสนา แนวทางการจัดตั้งการบริหารการเงินของวัดและของพระศาสนา
ในรูปของการออมเพื่อเพิ่มทุนทางศาสนา (ภาพ : ออนไลน์)

ข.การบริหารแบบ One Step สำหรับกลไกในการบริหารจัดการการเงินของวัดนั้น โดยวัดแต่ละวัด ตั้งชาวบ้าน ชาวาส ที่ปรากฏในพระราชบัญญัติคณะสงฆ์เรียกว่าไวยาวัจกร ที่ไปช่วยงานของวัด ส่วนใหญ่วัด 90 กว่าเปอร์เซ็นต์ แต่มีปัญหาเชิงระบบคือไวยาวัจกรแต่งตั้งโดยเจ้าอาวาสเพียงคนเดียว มีคณะกรรมการการที่แต่งตั้งโดยเจ้าอาวาสทั้งเครือข่ายเป็นคนที่เื่องด้วยเจ้าอาวาส (Nada Chunsom, 2014 : 108-141) กรรมการวัดก็ไม่ค่อยมีบทบาทในการบริหารหรือจัดการเงินเท่าใดนัก ดังนั้นวัดส่วนใหญ่ในประเทศไทยไม่ได้มีโครงสร้างดูแลบริหารเงินอย่างเป็นระบบ ประชาชนเจ้าของเงิน ชาวบ้านไม่ได้เข้ามาเกี่ยวข้องหรือมีบทบาทในทางการบริหารจัดการเงินวัดเลย ซึ่งก็จะเป็นเจ้าอาวาสและเครือข่ายจนเป็นที่มาของ “ญาติ-พี่น้อง” หรือระบบ “ญาติอุปถัมภ์” ในหลายวัดก็มีการบริหารแบบชั้นเดียวโดยเจ้าอาวาสจึงเป็นด้านหลัก

ค.วัดบริหารแบบปัจเจกระบบวัดเชิงเดี่ยว (วัดใครวัดท่าน) และยังไม่เป็นระบบ โดยมีข้อมูลพบว่าการบริหารเงินของวัดส่วนใหญ่ 74% มีการบันทึกบัญชีรับจ่าย ในความหมายนี้ วัดส่วนใหญ่มีระบบบัญชีอยู่ แต่ก็มีข้อมูลว่า 1 ใน 4 ของวัดไม่บันทึกบัญชีรับจ่ายรายวัน และมีส่วนน้อยที่รายงานการเงินกันทุกเดือน คือเพียงประมาณ 25% ประมาณ 60% มีการตรวจบัญชีโดยผู้ตรวจบัญชี แต่วัดที่เหลือก็ยังไม่มีการตรวจบัญชี แม้วัดที่มีการทำบัญชีมีการทำรายงานการตรวจบัญชี ก็ทำโดยมาตรฐานของวัดใครวัดมัน ไม่ใช่บัญชีโดยมาตรฐานของสำนักพุทธศาสนาแห่งชาติ มีวัดเพียง 4% ที่มีมาตรฐานบัญชีตามแนวปฏิบัติของสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ มีสถิติพบว่าเพียง 36% ที่มีระบบตัดสินใจในการลงทุน วัดแต่ละวัดจะมีที่ธรณีสงฆ์และทรัพย์สินจำนวนมาก ก็ต้องมีกระบวนการดูแล แต่จำนวนมากก็ยังไม่มีการระบบในการดูแล เพราะฉะนั้นถึงแม้วัดทำบัญชี แต่บัญชีก็ไม่ได้มาตรฐาน ตรวจบัญชีไม่ทั่วถึง และไม่มีระบบบริหารทรัพย์สินอย่างเป็นระบบ" (Nada Chunsom, 2014 : 108-141)

ภาพที่ 3 ผลการวิจัยยืนยันว่าสัดส่วนของรายได้วัดทั่วประเทศ เป็นไปเพื่อการพัฒนาศาสนสถานสิ่งสร้างกว่า 90 เปอร์เซ็นต์ของรายได้ในแต่ละปี ซึ่งในความเป็นจริงควรมีการจัดสัดส่วนอย่างเหมาะสม (ภาพ : ออนไลน์)

ง.แนวทางแก้ไข ให้มีการปฏิรูปทั้งระบบ ผู้วิจัยได้เสนอให้มีการปฏิรูปทั้งระบบ สาเหตุจากการที่วัดทั่วประเทศ ยังไม่มีระบบบริหารการเงินที่ดี เพราะฉะนั้นหน่วยงานที่กำกับดูแลวัดก็คือ สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ (พ.ศ.) ควรให้วัดรายงานการเงินตามมาตรฐานที่กำหนด มหาเถรสมาคม ควรออกกฎตั้งกรรมการวัดให้ชุมชนมีส่วนร่วมในกระบวนการการคัดเลือก มิใช่เป็นเพียงเจ้าอาวาสรูปเดียว รัฐและสังคมควรจะต้องช่วยฝึกผู้บริหารเงินให้วัดด้วย เพราะอาจไม่มีความรู้เข้าใจในการบริหารเงิน และชุมชนควรไปช่วยเป็นกรรมการวัดด้วย (Nada Chunsom, 2014 : 108-141)

จากข้อสรุปเป็นวิธีการในส่วนของการบริหารการเงินเพื่อให้เกิดความโปร่งใส ตรวจสอบได้ตามหลักธรรมาภิบาล และก่อให้เกิดประโยชน์กับองค์กรวัดและพระศาสนาได้อย่างแท้จริง จึงเป็นการเสนอที่เป็นประโยชน์สำหรับพระพุทธศาสนาจากผู้วิจัยโดยตรง

รายได้ที่มาของเงินวัดกับแนวทางที่พึงดำเนินการ

การเงิน และการบริหารทรัพย์สินของวัดในพระพุทธศาสนา เป็นประเด็นขัดกันในวงกว้าง พร้อมกับข้อเสนออันเป็นแนวทางในนามรัฐ เช่น การตรากฎหมาย การจัดตั้งสถาบันทางการเงิน เช่น สำนักงานทรัพย์สินส่วนพระพุทธศาสนา เพื่อบริหารเงิน ศาสนสมบัติให้เป็นประโยชน์อย่างสูงสุดต่อองค์กรพระพุทธศาสนาในภาพรวม โปร่งใส ตรวจสอบได้ โดยมีการเสนอแนวทางที่จะพึงปฏิบัติได้ คือ

1.ความโปร่งใสในการบริหารรายได้ หมายถึง ผู้วิจัยได้เสนอให้เกิดแนวปฏิบัติในเรื่องธรรมาภิบาล โดยตั้งข้อสังเกตว่า เงินรายได้ของวัด ที่มาจากการบริจาค เงินกฐิน ในทางปฏิบัติควรมีการนำเงินเข้าบัญชี หรือวางระเบียบทางการเงินอย่างเป็นระบบ และการตรวจสอบบัญชีอย่างเป็นระบบ แนวคิดดังกล่าวปรากฏในงานของนักวิจัยอีกหลายท่านอาทิ ในงานของ พระครูสาธิตวิริญาณ อยู่สุข (2015) ในเรื่อง “ **ธรรมาภิบาลในการบริหารจัดการพันธกิจของวัด-**

Governance in Administration of Temple's missions” ที่ส่งเสริมให้วัดควรมีธรรมาภิบาลในการบริหารวัด ซึ่งรวมถึงการบริหารด้านการเงินและศาสนาสมบัติของวัดด้วยเช่นกัน

2. การสร้างประโยชน์จากศาสนสมบัติ แนวคิดหนึ่งที่ปรากฏในงานวิจัยคือการนำเงินรายได้ของวัด อาทิ ที่ดินอันเป็นที่ธรณีสงฆ์ นำไปปล่อยเช่า สร้างที่พัก เก็บค่ารถ ค่าจอดรถ ทำอาคารพาณิชย์ หรือนำไปเช่าช่วงในการสร้างมูลค่าเพิ่มจากที่ดินของวัดและพระพุทธศาสนาโดยแนวทางคือมีเอกชน หรือหน่วยงานมาเช่าช่วง นำไปประกอบการในเชิงพาณิชย์ หรือการเปิดให้ประชาชนเช่าเพื่อการอยู่อาศัย แต่ที่ผ่านมาการบริหารดังกล่าวเป็นไปตามความชอบใจของเจ้าอาวาส หรือเครือญาติ ไม่ได้มีการบริหารอย่างเป็นระบบ และไม่สามารถตรวจสอบได้ ทำให้วัดและพระศาสนาเสียโอกาสในการได้มาซึ่งเงินรายได้ในการบริหารวัดและกิจการพระพุทธศาสนา ในองค์รวม (Nada Chunsom, 2014 : 108-141) ดังปรากฏในงานของ ใจ บุญชัยมิ่ง (Jai Boonchaiming, 2017, pp.115-126) “การศึกษากลยุทธ์การพัฒนาวัดการจัดการสาธารณูปการในจังหวัดพะเยา” ที่ให้ข้อมูลว่า “ด้านการดูแลรักษาและจัดการศาสนสมบัติของวัด ปัญหาที่พบคือ ดำเนินการให้ความรู้เกี่ยวกับการจัดการศาสนสมบัติของวัดยังไม่เป็นระบบแก่พระภิกษุสามเณร” หรือในงานพระมหาทวี โพธิเมธี (โพธิ์ตาต) (2016 : 11-22) ในงานวิจัยเรื่อง “การบริหารการเงินของวัดตามหลักธรรมาภิบาล ศึกษากรณีวัดในเขตอำเภอเมือง จังหวัดนนทบุรี” ที่เสนอว่าการบริหารที่มีประสิทธิภาพย่อมเกิดประโยชน์แก่พระศาสนา

3. เงินอุดหนุนจากรัฐ จากสภาพจริงที่เกิดขึ้นสะท้อนเห็นว่าการใช้เงินภาษีจากรัฐในรูปแบบของการสนับสนุนงบประมาณผ่านสำนักงานพระพุทธศาสนา ในรูปของเงินสนับสนุนการศึกษา การสนับสนุนสำนักปฏิบัติธรรม การสนับสนุนบ่อก่อสร้าง รวมทั้งเงินนิตยภัตต์พระสังฆาธิการในระดับชั้นต่าง ๆ ทำให้เกิดข้อบกพร่องช่องว่างในการบริหารงบประมาณ กรณีเกิดเหตุการณ์ล่อลอบปราบจับพระระดับรองสมเด็จ **“จับพระผู้ใหญ่-สึกพระดัง : กวาดล้างเพื่อเร่งปฏิรูปศาสนา?”** (ข่าวสด : 25 พฤษภาคม 2561) การใช้งบประมาณไม่สอดคล้องกับความเป็นจริง ไม่มีโครงการ มีการทุจริตเรื่องเงินบำรุงการศึกษาพระภิกษุสามเณรอย่างโรงเรียนพระปริยัติธรรม นอกจากนี้ยังมีปัญหาเรื่องการที่วัดและการบริหารเงินงบประมาณผ่านระบบภาษีผ่านใบอนุโมทนาบัตร จากหลักฐานที่พบ “มีการยื่นแบบภาษี ภงด.91 หรือ ภงด.90 โดยบุคคลธรรมดาสามารถลดหย่อนภาษีได้หากมีหลักฐานว่าได้ทำประโยชน์ในองค์การทางการศึกษาและองค์การกุศลรวมทั้งวัดในพระพุทธศาสนา หากผู้บริจาคมีใบอนุโมทนาบัตรจากวัดที่บริจาคปัญหาความรู้ไหลจากระบบภาษี การคืนเงินภาษี ทำให้เกิดปัญหาในระบบภาษีจึงมีกระแสให้เกิดการจัดเก็บภาษีวัด หรือมีการหักภาษีในที่จ่ายเพื่อป้องกันปัญหาจากการเรียกคืนภาษีจากรัฐ **“เริ่มม.ค.นี้ ระบบบริจาคอิเล็กทรอนิกส์ ไม่ต้องขอใบอนุโมทนาบัตร คืนภาษี”** (ไทยรัฐ : 20 พฤษภาคม 2560) โดยทางกรมสรรพากรให้เหตุผลว่า “..ระบบบริจาคอิเล็กทรอนิกส์เป็นระบบที่พัฒนาขึ้นเพื่อให้ศาสนสถานบันทึกข้อมูลการรับบริจาค ซึ่งจะเป็นการอำนวยความสะดวกให้แก่ผู้

ที่บริจาคสามารถใช้สิทธิประโยชน์ทางภาษีได้ โดยไม่ต้องเก็บหลักฐานการบริจาคเพื่อแสดงต่อเจ้าหน้าที่ และจะทำให้ผู้บริจาคได้รับเงินคืนภาษีได้เร็วขึ้น...”(ไทยรัฐ : 20 พฤษภาคม 2560)

ดังนั้นในงานวิจัยได้เสนอปัญหาที่เกิดขึ้น พร้อมกับแนวคิดและทางออกเพื่อเป็นแนวปฏิบัติ รวมทั้งการที่นักวิชาการระบบบัญชี ระบบภาษี และการบริหารเงินเพื่อประโยชน์ขององค์กรศาสนาได้เสนอแนวทางเพื่อนำไปสู่การแก้ปัญหาระบบการบริหารการเงินและการงานอื่นที่เนื่องด้วยการเงินของวัดและของพระศาสนาเพื่อให้สอดคล้องทั้งหลักการบริหารเงิน และมีธรรมาภิบาลโปร่งใส สอดคล้องกับแนวคิดเรื่องพระธรรมวินัยในพระพุทธศาสนา

ภาพที่ 4 เงินพระศาสนาต้องส่งเสริมให้เกิดการจัดการศึกษาเพื่อการทรัพยากรมนุษย์ใน

พระพุทธศาสนา และสังคมไทย (ภาพ : ออนไลน์)

การบริหารเงินและแนวทางที่ควรเป็น

ข้อเสนอขององค์กรทางศาสนาและนักวิชาการจำนวนมาก เสนอให้มีการปรับแนวทางการบริหารทรัพย์สินทางพระพุทธศาสนาให้เกิดผลเป็นสิทธิประโยชน์อันพึงได้แก่องค์กรศาสนาในองค์กรวม ดังนี้

1. **แนวคิดในการจัดตั้งทุนเพื่อการบริหารเงินตามแนวพุทธ** มีการเสนอให้จัดตั้งกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ ในรูปการเงินเพื่อการส่งเสริมคุณภาพชีวิต ดังกรณีกลุ่มของท่านพระอาจารย์สุบิน ปณีโต แห่งวัดไผ่ล้อม หรืออาจารย์มนัส ขนติธมโม แห่งวัดโพธิ์ทอง จังหวัดจันทบุรี ไปจนกระทั่งเป็นสหกรณ์ และธนาคารพระพุทธศาสนา ผ่านร่างพระราชบัญญัติ ดังปรากฏแนวคิดและเจตนารมณ์ที่ว่า “การมีธนาคารพระพุทธศาสนาจะช่วยให้การออมเงิน และระดมเงินมาเพื่อการพัฒนาส่งเสริม อุปถัมภ์ สนับสนุน และคุ้มครองการดำเนินงานด้านพระพุทธศาสนา และให้บริการธุรกรรมทางการเงินแก่ประชาชนทั่วไป ตลอดถึงองค์กรทางพุทธศาสนา โดยไม่ขัดต่อหลักคำสอนของพระพุทธศาสนา” โดยแนวคิดปรากฏในงานของ ของ ผศ.ดร.พิเชฐ ทังโต (Phichet Thangto, 2013/2556, pp. 24-41) ปรากฏในบทความเรื่อง “การเงิน 3 ฐาน กองทุนสัจจะสะสมทรัพย์และธนาคารพระพุทธศาสนา” หรือในงานของ วินัย ทองย้อย (Vinai

Thongyoi,2557,pp.513-534) งานวิจัยเรื่อง “แนวทางการจัดตั้งและการจัดการธนาคารพระพุทธศาสนาในประเทศไทย” แม้ที่สุดจะมีการเสนอร่าง พ.ร.บ.ธนาคารพระพุทธศาสนา ในช่วง พ.ศ.2555 โดยนายวิรุฬ เตชะไพบูลย์ “วิรุฬย์นั้ผลักดันตั้งธนาคารพุทธต่อ” (คม ชัด ลึก : 5 พฤศจิกายน 2555) แม้ผลที่เกิดขึ้นจะไม่สามารถจัดตั้งธนาคารได้ แต่นัยหนึ่งสะท้อนให้เห็นว่ามีแนวคิดในเรื่ององค์กรศาสนาควรมีการบริหารสินทรัพย์ของพระพุทธศาสนาให้เป็นระบบมากขึ้น รวมไปถึงทำให้ทุนทางศาสนากลายเป็นทุนที่จะช่วยเหลือส่งเสริมคุณภาพชีวิตของชาวพุทธในองค์กรรวมได้ แม้จะมีคำถามเพื่อให้เกิดความรัดกุมมากขึ้น ในการบริหารทุนเพื่อพระพุทธานุภาพปรากฏในงานของ พระมหาหรรษา ธมฺมหาโส (2555) ได้เสนอแนวคิดในเรื่องการจัดตั้ง “ธนาคารพระพุทธศาสนา : เงินตรากับการพัฒนาจริยธรรมชาวพุทธ” เป็นการตั้งคำถามเพื่อทวนย้อน ให้เห็นคุณค่า ตระหนักถึงคุณธรรม และมูลค่า ที่จะทำได้ทั้งหลักการ หลักคุณธรรม และคุณภาพชีวิตของชาวพุทธ สอดคล้องกับแนวคิดในงานวิจัยของ พระมหาทวี โพธิเมธี (โพธิ์ตาด) (2016 : 11-22) ในงานวิจัยเรื่อง “การบริหารการเงินของวัดตามหลักธรรมาภิบาลศึกษากรณีวัดในเขตอำเภอเมือง จังหวัดนนทบุรี” ที่เสนอแนวคิดในเรื่องธรรมาภิบาลกับการจัดสรรงบประมาณอย่างเป็นธรรม ดังนั้นประเด็นนี้จึงสื่อถึงการเสนอแนวทางในการบริหารการเงินของวัดของพระศาสนาให้เกิดผลในเชิงของการจัดตั้งทุนเพื่อบริหารทุนไปสู่การนำทุนนั้นมาใช้ให้เกิดประโยชน์กับองค์กรในภาพกว้าง รวมทั้งการบริหารที่มีประสิทธิภาพอย่างสูงสุดด้วย

ภาพที่ 5 ข้อเสนอจากผู้วิจัยในการแก้ปัญหการเงินของวัดให้มีธรรมาภิบาล คือลดอำนาจเจ้าอาวาสในการบริหารสินทรัพย์ในเชิงระบบองค์กรรวม (ภาพ : ออนไลน์)

3. การจัดตั้งสำนักทรัพย์สินส่วนพระพุทธศาสนา หมายถึง แนวทางในการจัดตั้งหน่วยบริหารสินทรัพย์ในพระพุทธานุภาพ เพื่อนำไปสู่การลงทุนในมิติของศาสนาที่ต่อทุนให้เพิ่มบนฐานคิดแบบเมตตา เกื้อกูลและไม่เอาเปรียบ การบริหารสินทรัพย์ของพระพุทธานุภาพ อาทิ ที่ธรณีสงฆ์ การจัดสรรผลประโยชน์กลปนาผลในเชิงศาสนาที่จะทำให้ศาสนาได้ผลประโยชน์ดอกผลอันเป็นผลได้ทางศาสนาในองค์กรรวม ดังปรากฏแนวคิดแนวปฏิบัติในการประชุมมหาเถรสมาคม ครั้งที่ 4/2547 เมื่อวันที่ 10 กุมภาพันธ์ 2547 (มติมหาเถรสมาคมที่ 180/2547 ครั้งที่ 11 : 20

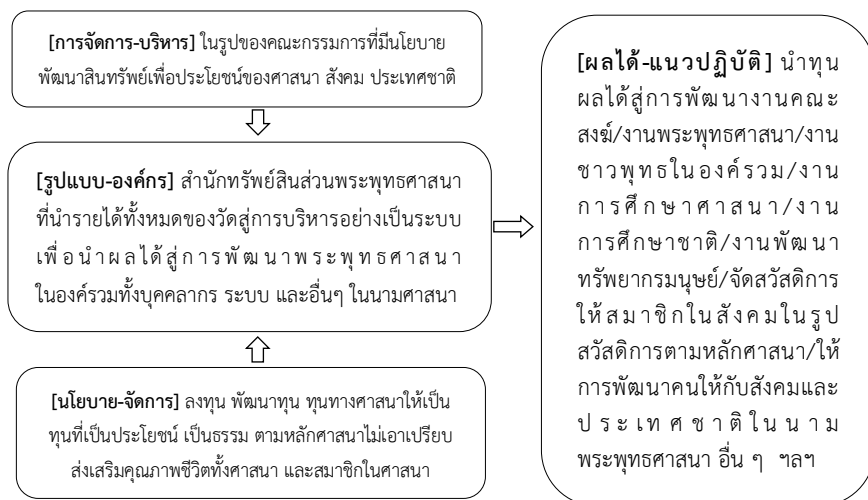
เมษายน 2547) ว่าสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ โดยสำนักงานศาสนสมบัติ ยังขาดความคล่องตัว ไม่สามารถปฏิบัติงานให้เกิดผลสัมฤทธิ์ตามเป้าหมายในการดูแลรักษา และจัดการศาสนสมบัติกลาง ศาสนสมบัติของวัด และวัดร้าง จึงควรให้มีองค์กรอิสระทำหน้าที่บริหารจัดการแทนที่ประชุมมหาเถรสมาคมมีมติให้มีกรรมการมหาเถรสมาคม จำนวน 4 รูป เป็นที่ปรึกษา โดยมีคำสั่งสำนักนายกรัฐมนตรี ที่ 73/2547 ลงวันที่ 30 มีนาคม 2547 เรื่อง แต่งตั้งคณะกรรมการพิจารณาการจัดตั้งสำนักงานทรัพย์สินของพระพุทธศาสนา ประกอบด้วย กรรมการมหาเถรสมาคม 4 รูป เป็นที่ปรึกษา เจ้าหน้าที่สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ และบุคคลภายนอก รวมทั้งสิ้น 29 รูป/คน จัดตั้งให้เป็น “สำนักงานทรัพย์สินส่วนพระพุทธศาสนา (องค์การมหาชน) (ทพศ.)” โดยมีการศึกษาแนวทางจัดตั้งสำนักงาน มีการตราพระราชกฤษฎีกา ออกกฎหมายรับรองการใช้งานดังกล่าว และคาดว่าจะใช้ได้ในปี พ.ศ.2547 แต่ในทางปฏิบัติไม่ได้เกิดองค์กรสำนักทรัพย์สินพระพุทธศาสนาดังที่ต้องการ แต่นัยหนึ่งได้สะท้อนให้เห็นความมุ่งหวังในการจัดตั้ง เพื่อบริหารสินทรัพย์ให้เกิดประโยชน์และมีประสิทธิภาพ ซึ่งในช่วงสภาพปัญหาที่เกิดขึ้นใน พ.ศ.2561 ที่มีประเด็นเกี่ยวกับการบริหารเงินของวัด ก็ได้มีการเสนอแนวคิดในเรื่องการจัดตั้งสำนักงานทรัพย์สินส่วนพระพุทธศาสนาออกมาอีกครั้ง

ภาพที่ 6 เงินวัด เงินพระศาสนาต้องส่งเสริมสวัสดิการด้านสุขภาพแก่พระสงฆ์ ชาวพุทธ ในรูปของสวัสดิสำหรับชาวพุทธในองค์กรรวม “พุทธบริษัท” (ภาพ : ออนไลน์)

ดังนั้นในภาพรวมของผู้วิจัย กับแนวคิดการบริหารสินทรัพย์ในพระพุทธศาสนา ซึ่งสามารถประมวลรวมได้ คือ (1) ในเรื่องธรรมาภิบาล โปร่งใส เป็นประโยชน์กับองค์กรพระพุทธศาสนา (2) เป็นประโยชน์ในการเสริมสร้างคุณภาพชีวิตชาวไทย ชาวพุทธ และสมาชิกให้เกิดคุณภาพชีวิตที่ดี ขับเคลื่อนในองค์กรรวมอย่างเป็นระบบ และมีคุณค่า (3) ทำให้เกิดความสุจริตตามหลักศาสนา และ (4) ทำให้เกิดคุณค่า มูลค่า และจิตวิญญาณที่สอดคล้องกันอย่างเป็นระบบและเป็นคุณค่าแท้ในเชิงสังคมและศาสนา

จากแนวคิดดังกล่าวแนวทางการจัดตั้ง หรือบริหารสินทรัพย์ในพระพุทธศาสนาควรเน้นเพื่อประโยชน์ขององค์กรในองค์กรรวม เป็นไปเพื่อการพัฒนาหลักคำสอน พัฒนาศาสนิก และพัฒนาศาสนธรรม ศาสนวัตถุ ให้มีประสิทธิภาพประสิทธิผล จากงานวิจัยที่นำมาเป็นบทวิพากษ์นี้ชี้ให้เห็นว่าสินทรัพย์ในพระพุทธศาสนามีจำนวนมาก แต่สิ่งที่จะต้องตระหนักคือการบริหารจัดการอย่างเป็นระบบ โปร่งใส มีธรรมาภิบาล มูลค่าเหล่านั้นจึงจะเป็นประโยชน์ต่อพระพุทธศาสนาและสังคมไทยในองค์กรรวมได้

แผนภาพที่ 1 แนวคิด สู่แนวทางการบริหารการเงิน ทรัพย์สินของวัดในพระพุทธศาสนาเพื่อประโยชน์ต่อพระพุทธศาสนา สังคม และประเทศชาติในองค์กรรวม

จากแผนภาพสะท้อนแนวคิดได้ว่าการจัดการบริหารกิจการพระพุทธศาสนาเป็นความจำเป็นต้องมี และดำเนินการให้เกิดขึ้น จากแผนภาพมีความชัดเจนว่าการบริหารทุน ทรัพย์สิน คาดว่าจะทำให้เกิดประโยชน์ ต่อองค์กร อาจมีคำถามว่าแล้วจะบริหารความเสี่ยงอย่างไร รวมไปถึงจะเข้าสู่การแข่งขันด้วยกลไกปกติอย่างไร ซึ่งอาจเป็นคำถามที่ยังไม่มีคำตอบที่เดียว แต่ในทาง การบริหารต้องมองที่ทำอะไรให้มีประสิทธิภาพ ประสิทธิภาพอย่างสูงสุด ในเมื่อทุนเหล่านี้เป็น ทุนในพระพุทธศาสนา เป็นทุนที่ควรจะต้องให้เกิดรายได้ อย่างเหมาะสม สมดุล เป็นธรรม ไม่ใช่ ทำให้เกิดช่องว่างและกลไกที่ไม่สุจริต รวมทั้งควรเป็นประโยชน์ในองค์กรรวมสำหรับชาวพุทธได้

ภาพที่ 7 เงินวัด เงินพระศาสนาเพื่อสนับสนุนการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในภาพกว้างทั้งในเชิงรูปแบบ ระบบ และคำสอน ทั้งในประเทศและต่างประเทศ
(ภาพ : วัดไทยในรัสเซีย : ออนไลน์)

บทสรุป

จากบทความอันเป็นผลงานวิจัย สะท้อนข้อเท็จจริงตามแบบวิธีวิทยาของการวิจัย มองไปที่การบริหารสินทรัพย์ ของวัด ของพระศาสนา ที่มีเป้าหมายเพื่อให้เกิดประโยชน์ โปร่งใส ตรวจสอบได้ เป็นประโยชน์ทั้งในเชิงคุณค่าและมูลค่า ก่อให้เกิดประโยชน์ในองค์กรรวม สร้างทั้งประโยชน์ในการพัฒนาคน พัฒนาสังคม พัฒนาศาสนา ดังพุทธพจน์ที่ว่า "สุขจากการมีทรัพย์ สุขจากการใช้จ่ายทรัพย์ และสุขจากการไม่เป็นหนี้" (อง.จตุกก. [ไทย] 21/62/105/อาณนยสูตร-ว่าด้วยสุขเกิดจากความไม่เป็นหนี้) แปลว่าทรัพย์จะมีประโยชน์ต้องบริหารให้ถูกดี มีประโยชน์ โปร่งใส ตรวจสอบได้ คติทางพระพุทธศาสนา Mong Pajai 4 “อาหาร-ที่อยู่อาศัย-เครื่องนุ่งห่ม-ยารักษาโรค” เป็นปัจจัยสำคัญสำหรับการยังชีพ ดังพุทธพจน์ที่ว่า “ทรัพย์เสมอด้วยโค หรือข้าวเปลือกไม่มี” (ส.ส. [ไทย] 15/13/13-นัตถิปุตตสมสูตร- ว่าด้วยสิ่งที่เสมอด้วยบุตรไม่มี) เงินก็สำคัญ แต่สิ่งที่สำคัญกว่าคือธรรมชาติของชีวิตคือปัจจัยยังชีพพื้นฐาน 4 (ปัจจัย 4) พระพุทธศาสนาไม่ได้ปฏิเสธทุน ทรัพย์สิน แต่ให้มีการบริหารจัดการให้ถูกต้องเหมาะสม เหมาะสมกับสถานะ นักบวช ขรवास ดังมีพุทธพจน์ว่า “คนมีปัญญา หรือมีความขยันหมั่นเพียร ย่อมหาทรัพย์ได้” (ส.ส. [ไทย] 15/246/353-อาฬวกสูตร) ในความหมายก็คือทรัพย์สินดี มีประโยชน์ รู้จักใช้ รู้จักหาอย่างเป็นระบบ รวมทั้งต้องสอดคล้องกับหลักการใหญ่คือพระธรรมวินัย ในพระพุทธศาสนา ทรัพย์สินในพระพุทธศาสนาต้องเป็นทรัพย์ที่เป็นไปเพื่อประโยชน์แก่ส่วนรวม พระพุทธศาสนา ประชาชน ประเทศชาติในส่วนรวมได้ด้วย ดังนั้นจากงานวิจัยว่าด้วยเรื่องเงินวัดสู่ปฏิบัติการล้อมปราบต่อความผิดว่าด้วยเรื่องการใช้เงิน “เงินทอน” กลายเป็นรอยต่างของสังคมไทยและพระพุทธศาสนา ต้องมีทางออกในการบริหารจัดการ เพื่อพัฒนาเงินของวัด เงินพระศาสนาให้เป็นธรรม สู่ธรรมาภิบาล โปร่งใส ตรวจสอบได้ สอดคล้องกับข้อเสนอของงานวิจัยที่นำมาเสนอร่วมกับเหตุการณ์ทางในพระพุทธศาสนาในช่วง พ.ศ.2561 นี้

ส่วนกรณีอื่น ๆ คงต้องพัฒนาขับเคลื่อนกันต่อไป...คาดหวัง.....!!!!

Reference

- Jai Boonchaiming. (2017/2560). The Study of Strategies for Temple Development in Construction and Renovation in Phayao. *Dhammathas Academic Journal*, 17 (2),: 115-126.
- Nada Chunsom. (2014). Buddhist Thai Temples' Financial Management: The Congruence of Good Governance Principles. *NIDA Development Journal* Vol. 54 (1), 2014 : 108-141.
- Phramaha Hunsa Dhammahaso. (2557). "Buddhist Bank : Financial for Ethic's Development to Buddhist People" Online, 2 June 2018.
Website : http://www.mcu.ac.th/site/articlecontent_desc.php?article_id=1445&articlegroup_id=278
- Phramaha Tavee Bodhimethee (Bodhitat). (2016/2559). Financial management of temple under good governance Case study: temple in Mueang district, Nonthaburi province. Research and Development Journal Loei Rajabhat University. 11 (37) : 11-22.
- Phichet Thangto. (2013). Three Financial Based: Contractual Saving, Cooperatives, and Buddhist Bank. *Journal of Mcu Review*. 2 (3) : 24-41
- Phrakrusathitveerayan Yousuk. (2015). *Governance in Administration of Temple's missions*. Journal of Nakhonratchasima College. 9 (2), (July-December 2015) : 93-102.
- Vinai Thongyoi, (2557). "Guidelines for the Establishment and Management of Buddhist Bank in Thailand" In MCU CONGRESS I, Volume 2 : *Buddhism to integrate Mental and intellectual development*, Bangkok : Mahachulalongkornrajavidyalaya University Press.